

Prövning av barnets bästa, Region Gävleborg

Innehåll

1.	Syfte och omfattning	1
2.	Allmänt	1
3.	Ansvar och roller	3
4.	Beskrivning	3
4.1.	Då ska en prövning genomföras.....	4
4.2.	Prövning av barnets bästa sker i sex steg.....	5
	Steg 1: Beskriv ärendet.....	5
	Steg 2: Lyssna till barnet eller barnen.....	5
	Steg 3: Inhämta kunskap och låt barnkonventionen vägleda.....	6
	Steg 4: Ta fram handlingsalternativ, analysera konsekvenser.....	6
	Steg 5: Bedöm barnets bästa och fatta beslut	8
	Steg 6 Återkoppla och utvärdera.....	8
4.3.	Lagring, diarieföring och allmän handling.....	8
4.4.	Uppföljning och kvalitetssäkring av rutin	9
5.	Plan för kommunikation och implementering	9
6.	Dokumentinformation.....	9
7.	Referenser	9

1. Syfte och omfattning

Denna rutin är för dig som ansvarar för processer och beslut som berör barn - direkt eller indirekt. Efter genomförd prövning enligt denna rutin får du som ansvarig en dokumenterad professionell vägledning i vad som är barnets bästa för det specifika ärendet eller förändringen.

Rutinens syfte är att beskriva tillvägagångssätt för *prövning av barnets bästa*, även kallat *barnkonsekvensanalys*, utifrån gällande lagstiftning.

Prövning ska göras vid planering av verksamhet, vid verksamhetsförändringar och inför större beslut som berör barn direkt eller indirekt. Dessa processer omnämns vidare i rutinen som ärenden eller åtgärder. Om beslut tagits som inte återspeglar vad som bedömts som barnets bästa åligger det beslutsfattarnas ansvar att redogöra för varför detta i det aktuella fallet inte var möjligt. I dessa fall ska den som fattar beslutet identifiera kompensatoriska åtgärder som kan vidtas för att väga upp detta. Prövning av barnets bästa kan göras vid redan fattade beslut om man har upptäckt att det blivit konsekvenser för barn och unga.

Denna rutin omfattar samtliga verksamheter i Region Gävleborg och privata vårdgivare med regionavtal.

2. Allmänt

FN:s konvention om barnets rättigheter är svensk lag sedan den 1 januari 2020. Beslutet innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Lagen har som syfte att tydliggöra

barnets roll som rättssubjekt med egna specifika rättigheter. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.

”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa.” (Art 3, Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter).

Ett barn är, i enlighet med barnkonventionen, **alla personer under 18 år** utan åtskillnad av något slag. Barn kan vara; individer, barn i allmänhet eller barn som grupp.

Region Gävleborg har ett ansvar att säkerställa barnrättsbaserade beslutsunderlag och barnrättsbaserad planering i de verksamheter och ärenden som berör barn direkt eller indirekt, som exempelvis; medborgare, kund, patient och anhörig. De som fattar beslut som rör barn har en stark rättslig skyldighet att beakta vad som bedöms vara barnets bästa.

Att beakta och bedöma barnets bästa

Begreppet barnets bästa är dynamiskt och dess innebörd måste avgöras från fall till fall. Vad som bedöms vara barnets bästa ska väga tungt i beslutsfattandet och i övervägande av olika alternativ. En bedömning ska vara rättssäker och själva beslutsmotiveringarna ska visa att uttrycklig hänsyn tagits till barnets bästa. Bevisbördan på att hänsyn tagits till barnets bästa ligger på beslutsfattarna.

En vuxen persons subjektiva tyckande eller bedömning av barnets bästa ska inte få företräde framför respekten för rättigheterna i Barnkonventionen. Det kan aldrig vara en enskild persons tyckande som är avgörande för vad ett beslut grundat i barnets bästa kommer att vara. Detta kräver en konkret process och ett beslutsunderlag som kan redovisas i efterhand, därför är det lämpligt att genomföra en prövning av barns bästa enligt rutin.

Barnkonventionen säger inte att barns intressen alltid ska vara totalt utslagsgivande vid beslutsfattandet eller planering. Annan hänsyn och andra avvägningar kan också vara viktiga och nödvändiga. Intressekonflikter som uppstår måste lösas genom rimliga avvägningar.

Region Gävleborgs riskanalysmodell

En prövning av barnets bästa kan med fördel göras i anslutning till den riskanalys som ska genomföras vid större förändringar eller om andra händelser gör att det finns behov. Om förändringen påverkar barn direkt eller indirekt. Det kan till exempel visa sig att en risk identifierats om att barn och ungas röster inte kommer till tals i förändringen, eller en annan risk som påverkar barn. En prövning ger ett bra underlag för vad som är både positiva och negativa konsekvenser för barn samt vad som är barnets bästa i förändringen.

[Rutin riskanalys](#) ska användas vid riskanalyser oavsett vilken verksamhet som omfattas eller för vilket område analysen genomförs. Riskanalys syftar till att synliggöra vilka risker som finns och utförs för att identifiera, dokumentera och hantera risker i verksamheten. Den innehåller vanligen i sin allra enklaste form följande generella steg: Identifiera risker, värdera risker samt att föreslå åtgärder. Efter att det är gjort beslutar ansvarig chef om att vidta de åtgärder som behövs samt planera och genomföra uppföljning av åtgärderna och deras effekt.

3. Ansvar och roller

Regiondirektören har det yttersta ansvaret för att Region Gävleborgs insatser följer barnkonventionen och principen om barnets bästa. Därmed har regiondirektören det yttersta ansvaret för att rutinen för prövning av barnets bästa finns, är giltig och känd i organisationen.

Förvaltningschef ansvarar för att tillämpa rutinen inför förvaltningschefens beslut, inom det egna ansvars- och befogenhetsområdet, samt ansvarar för att rutinen är känd och tillämpas i linjen.

Chefer ska känna till och tillämpa rutinen i relevanta beslutsprocesser, inom det egna ansvars- och befogenhetsområdet.

- Chefer ansvarar för att initiera prövningar av barnets bästa utifrån gällande lagstiftning och att hantera de åtgärder som behöver genomföras utifrån analysresultatet. Det är viktigt att ansvarig chef har befogenheter och ansvar att göra åtgärder inom frågan för att en prövning ska kunna initieras. Om prövningen påverkar fler verksamheter eller enheter så är det chefens ansvar att involvera och informera dessa.
- Chefen ansvarar också för att se över redan fastställda beslut/riktlinjer som berör barn direkt eller indirekt och i efterhand komplettera med en prövning av barnets bästa, om det bedöms behövas.
- I chefens ansvar ingår även att säkerställa att medarbetare har tillräcklig kompetens och tid/resurser för att göra prövningar i ordinarie arbete.

Medarbetare med ansvar för handläggning/administration inför beslut ansvarar för att tillämpa denna rutin. Medarbetarens roll kan också vara att uppmärksamma och belysa då ett behov av prövning uppstår samt påtala behov av kunskapsstöd.

4. Beskrivning

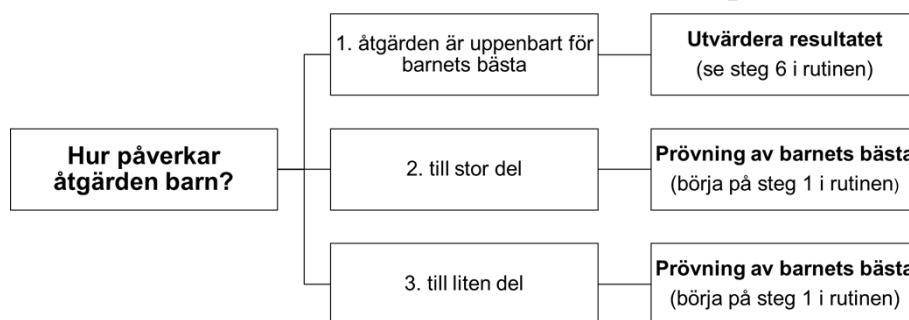
För att säkerställa *rättigheten* att barnets bästa tillgodoses ska en prövning göras inför varje beslut som berör barn. Barnets bästa kan och bör präglade ett utredningsarbete på olika sätt. Det som avgör vilket sätt som barnets bästa ska synliggöras är bland annat

- **när i processen** en prövning görs (ju tidigare desto bättre),
- **hur mycket barn berörs** eller
- **vilken fråga man vill ha svar på.**

Ibland krävs omfattande analyser, ibland räcker det med något mycket enkelt och kortfattat. En tumregel är: Ju mer en fråga berör barn, desto mer grundligt bör en prövning av barnets bästa göras.

4.1. Då ska en prövning genomföras

En prövning av barnets bästa ska genomföras vid de beslutsprocesser som innebär förändringar som påverkar barn direkt eller indirekt. Det blir förstås en subjektiv bedömning hos den ansvarige för förändringen om detta påverkar barn eller ej, direkt eller indirekt. Därför är det viktigt att förvaltningarna säkerställer att det finns barnrättslig kompetens inom verksamheterna och att ta hjälp av sakkunniga om det i vissa fall är oklart. Ju tidigare i beslutsprocesserna frågan ställs om ärendet berör barn desto bättre. Exempelvis vid större beslut av mer ”verksamhetsplaneringskaraktär” är det lämpligt att inför processens start ställa sig frågan; Hur påverkar åtgärden/ärendet barn? Hur omfattande prövningen bör vara beror på hur ärendet ser ut och på hur stor del barn som påverkas av ärendet.

Figur 1

Bilden illustrerar att prövning av barnets bästa ska genomföras oavsett om ärendet påverkar barn till liten eller stor del. Vid prövning ska alla steg i rutinen genomföras, men blir på grund av ärendets karaktär mer eller mindre tidsomfattande. Rutorna är inspirerade av Barnombudsmannens vägledning i prövningar om barnets bästa.

Ärenden som uppenbart är för barnets bästa

Om beslutet, förändringen eller åtgärden uppenbart är för barnets bästa är det viktigt att göra upp en plan för att utvärdera resultatet, oavsett om det påverkar ett barn eller en grupp barn. Det är viktigt för att kunna motivera för att förändringen också visade sig uppnå den effekt som önskat sett ur ett barnrättsperspektiv. Rutinens steg kan inspirera till plan för utvärdering se steg 6 i kapitel 4.

Ärenden som påverkar barn till stor del

Om ett ärende påverkar barn till stor del och exempelvis påverkar en stor grupp av barn eller är en stor förändring, ska en prövning enligt rutin genomföras. Tidsomfattningen kan vara större i dessa sammanhang eftersom varje steg i prövningen blir mer omfattande. Eftersom flera sakområden, intresseområden är involverade och fler aspekter att ta hänsyn till och väga in i den slutliga analysen. Beräkna också mer tid om ansvariga inte har genomfört en prövning tidigare eller om ärendet har sin första prövning.

Ärenden som påverkar barn till liten del

Om ett ärende påverkar barn till liten del, exempelvis en mindre grupp barn eller är en mindre förändring, ska en prövning enligt rutin genomföras. Oavsett ärendets karaktär bör varje steg i prövningen genomföras för att en ska kunna säga att en har prövat barnets bästa. Däremot så kan tidsomfattningen beräknas som mindre, eftersom varje steg inte berör lika många aspekter, eller lika många barn. Därmed kan vissa steg i verktyget genomföras snabbare än andra.

4.2. Prövning av barnets bästa sker i sex steg

1. Beskriv ärendet där beslut ska fattas.
2. Lyssna till barnet eller barnen.
3. Inhämta kunskap och låt barnkonventionen vägleda.
4. Ta fram handlingsalternativ och analysera konsekvenser.
5. Bedöm barnets bästa och fatta beslut.
6. Återkoppla och utvärdera.

Använd gärna stödmaterialet: [Mall Prövning av barnets bästa, Region Gävleborg](#)

Steg 1: Beskriv ärendet

Börja med att beskriva det ärende där beslut ska fattas. Först och främst behöver du identifiera om ärendet rör barn, direkt eller indirekt. Därefter behöver du identifiera vilket eller vilka barn det berör. Vilken typ av ärende eller beslut är det? Hur omfattande är beslutet? Vilka förändringar är det som ska göras?

Tänk på!

- Tänk igenom vilka andra förutsättningar och behov som kan finnas hos barn som ärendet skulle behöva ta hänsyn till, till exempel kön, socioekonomisk bakgrund, funktionsnedsättning osv.

Steg 2: Lyssna till barnet eller barnen

Fortsätt med att inhämta barnets/barnens synpunkter på bästa sätt. Att lyssna till barns egna åsikter om åtgärder som kommer att påverka dem, är en förutsättning för att kunna pröva, bedöma och beakta barnets bästa. Barnets åsikt ska beaktas utifrån barnets ålder och mognad i beslutet och barnet har rätt till återkoppling om beslutet som fattas. Välj därför lämplig metod för de barn det berör och som ger tillräcklig information i ditt ärende. Barnets ålder, mognad och funktionsnedsättning kommer påverka valet av metod.

Exempel på metoder som kan användas är enskilda samtal med barn, medborgardialoger, patientmedverkan, ungdomspaneler, referensgrupper, enkätundersökningar, be barn fotografera, rita eller intervjuer. Vilken metod som används beror på om det rör ett barn, flera barn eller barn i allmänhet.

Tänk på!

- Barns egna åsikter om deras situation och vilka beslut de skulle föredra är självklart viktiga för bedömningen. Samtidigt måste stå klart att barn inte på något vis ska pressas att uttrycka sin åsikt.

- Viktigt är också att barn som befinner sig i en utsatt situation, på grund av t.ex. socioekonomisk utsatthet eller tillhörighet till en minoritetsgrupp, får en reell möjlighet att framföra sina åsikter och bli hörda.
- Barnens röster ger vuxna nödvändig och värdefull kunskap inför ett beslut. Att lyssna till barn och beakta barnets åsikt är det bästa sättet vuxna kan ta reda på barnets/barnens perspektiv i det specifika ärendet.

Steg 3: Inhämta kunskap och låt barnkonventionen vägleda

När du fått barnets synpunkter och åsikter är det dags att inhämta mer kunskap. I detta steg beskriver vi det i två delar men behöver inte genomföras i en viss ordning. Den första delen handlar om att inhämta kunskap från olika personer aktuella i ditt ärende. Den andra delen handlar om att inhämta kunskap och fakta utifrån lagar och befintlig forskning.

Inhämta kunskap och erfarenheter från olika personer berörda av ärendet:

- Vuxna som känner barnet eller barnen i ärendet
- Familjen/vårdnadshavarnas perspektiv
- Andra professionella med kunskap i sakfrågan
- Berörda medarbetares perspektiv

Inhämta fakta och kunskap utifrån lagar, befintlig forskning, statistik och beprövad erfarenhet. Utgå från rättigheterna i barnkonventionen. Rättigheterna i barnkonventionen ska ses som en helhet, är odelbara, ömsesidigt beroende och relaterar till varandra. Ta reda på vilka artiklar som berör ditt specifika ärende.

Följande punkter bör även inkluderas i kunskapsinhämtningen

- Lagstiftning som reglerar frågan som ska prövas.
- Fler konventioner (t ex konventionen för personer med funktionsnedsättning)
- Aktuella styrdokument för kvalitet och säkerhet mål, policydokument, riktlinjer och vårdprogram.
- Forskning och beprövad erfarenhet.
- Verksamhetens/verksamhetens uppdrag och kopplingar till andra enheter och/eller andra aktörer.
- Annan, för analysen, relevant fakta, exempelvis omvärldsanalyser kring goda exempel eller kompetensstöd från andra regioner eller organisationer.

För dig som vill veta mer om de olika rättigheterna och barnkonventionens artiklar så finns hänvisningar på [samverkanswebbens barnrättssidor](#).

Steg 4: Ta fram handlingsalternativ, analysera konsekvenser

Ta fram de olika handlingsalternativ som kan vara aktuella i ärendet och beskriv dem. Därefter ska en analys genomföras på dessa handlingsalternativ. Analysen ska visa på vilka *konsekvenser* som kan uppstå för barn vid handlingsalternativen men också vilka *effekter* som dessa olika handlingsalternativ kan få för olika barn. I analysen använder du dig av den kunskap och fakta du tagit reda på tidigare och vad barnet har för åsikter.

I analysen ska det gå att se vilka *konsekvenser* som kan uppstå för barn. Det kan handla om positiva och negativa konsekvenser för det enskilda barnet eller gruppen av barn som påverkas. Det kan också handla om att visa på de kostnadsmässiga konsekvenserna som olika handlingsalternativ kan ge på både kort och lång sikt.

En central del i analysen är vilka olika *effekter* olika beslut eller åtgärder kan få för barn. *Effekterna* kan vara mer övergripande aspekter på samhällsnivå eller för grupper av barn som till exempel en stärkt demokrati, ökad tillgänglighet för barn med funktionsnedsättning, minskad ohälsa eller ökad säkerhet i trafiken.

Tänk på!

- Särskild uppmärksamhet bör läggas på hur handlingsalternativen påverkar och ger för konsekvenser för barn som befinner sig i utsatta situationer och där det finns en stor risk att rättigheterna kränks eller där rättigheterna inte kan tillgodoses fullt ut.
- Det är lika viktigt att visa på eventuella samhällsekonomiska positiva effekter som kan uppstå och inte bara kostnaderna för den aktuella åtgärden eller insatsen.

Intressekonflikter

Ibland uppstår intressekonflikter i en prövning av barnets bästa. Det kan röra sig om att intressen står emot varandra utifrån två enskilda barn, ett barn och en grupp barn, olika grupper av barn, barn och vuxna, barn och andra grupper i samhället eller andra samhällsintressen.

Eventuella konflikter mellan det bästa för ett enskilt barn och det bästa för en grupp barn eller barn i allmänhet måste lösas från fall till fall. Det görs genom att alla parter intressen omsorgsfullt vägs mot varandra och en lämplig kompromiss nås. Samma sak gäller om andra individers rättigheter står i konflikt med barnets bästa. Om harmonisering inte är möjlig får beslutsfattare analysera och väga samtliga berörda rättigheter. Att barnets bästa i första hand ska beaktas betyder att barnets intressen har hög prioritet och inte bara är ett bland flera överväganden. Det är upp till beslutsfattaren i det ärendet som gäller att göra avvägningen mellan olika intressen och bedöma vilket intresse som väger tyngst. De olika omständigheterna i ärendet eller åtgärden måste ligga till grund för denna avvägning.

Kompensatoriska åtgärder

I analysen kan det framgå att det finns intressekonflikter som kan leda till att barnets bästa inte kan tillgodoses i beslutet. I dessa fall ska den som fattar beslutet identifiera kompensatoriska åtgärder som kan vidtas för att väga upp detta. Kompensatoriska åtgärder ska genomföras för att säkerställa att beslutet blir så bra som möjligt även om barnets bästa inte bedöms väga tyngst. Det är viktigt att redogöra för och motivera varför barnets bästa har fått stå tillbaka.

Steg 5: Bedöm barnets bästa och fatta beslut

Efter att ha lyssnat till barn, inhämtat relevant kunskap och gjort en konsekvens- och effektanalys av olika handlingsalternativ, är det dags att bedöma vad som är barnets bästa och i första hand beakta det i det beslut som ska fattas. Detta måste göras skriftligt och *dokumenteras* på ett sätt så att prövningen blir tydlig för såväl de som kan komma att granska beslutet. Du behöver beskriva vad du bedömer är barnets bästa, hur tungt du anser det väger mot andra intressen samt om du fattar beslut i enlighet med barnets bästa eller inte. I de fall där beslut fattas med hänsyn till andra intressen än barnets bästa behöver du motivera varför samt beskriva vilka kompensatoriska åtgärder som kommer att vidtas.

Tänk på!

- Innehåller bedömningen eller beslutet av ärendet en avvägning mellan olika barns intressen? Är det barnets bästa det bästa för så många barn som möjligt? Eller har analysen visat att det finns skillnader, till exempel en annan effekt för barn med funktionsnedsättning?

Steg 6 Återkoppla och utvärdera

Återkoppling

Det är av stor vikt att de barn och anhöriga som har bidragit med sina åsikter och som berörs av beslutet får återkoppling om vilket beslut som har fattats och hur processen med att pröva barnets bästa har gått till. Information ska ges på ett sätt som barnet i fråga har tillgång till och vara formulerat så att barnet förstår beslutets innebörd, motiveringen till beslutet och beslutets konsekvenser. I de fall då beslutet kan omprövas eller överklagas ska barnet/barnen eller dess vårdnadshavare få information om hur beslutet kan överklagas. Informationen ska ges på ett sätt så att barnet förstår processen och innebörden av att ompröva eller överklaga ett beslut.

Utvärdering

När ett beslut är fattat ska det följas upp för att säkerställa att det får önskad effekt. Det bör därför finnas system för att följa upp vilka konsekvenser beslutet har fått i praktiken. Metod för uppföljning av beslutet behöver beslutas och dokumenteras. Barnets bästa är dynamiskt och förändras över tid. Såväl samhället som kunskapen om barn förändras över tid. Därför behöver prövningarna av barnets bästa och beslutet som fattats utifrån dessa prövningar granskas återkommande och ibland behöver omprövningar göras.

4.3. Lagring, diarieföring och allmän handling

Det är viktigt att prövningen och tillhörande material lagras så att materialet bevaras över tid, exempelvis i Platina. Analysen och tillhörande rapport är efter upprättande att betrakta som allmän handling och ska därför diarieföras av ansvarig chef. Privata vårdgivare med regionavtal diarieför enligt egna diarierutiner. Tänk på att de delar av allmänna handlingar som är offentliga kan komma att behöva lämnas ut på begäran enligt offentlighetsprincipen.

4.4. Uppföljning och kvalitetssäkring av rutin

En kontinuerlig uppföljning är viktigt för att säkra kvaliteten i prövningarna och för att utveckla arbetet och för att säkerställa att barns rättigheter tillgodoses. Att granska prövningar om barnets bästa i revisionen kan vara ett sätt att göra kontinuerliga uppföljningar. Internt och externt erfarenhetsutbyte kan vara en annan metod som även bidrar till kunskapsutveckling. Att återkoppla, följa upp och utvärdera tillsammans med de barn och unga som varit med i processen är också en viktig metod för att utveckla arbetet med prövningar av barnets bästa och denna rutin. Återrapportering om rutinens implementering görs till koncernledningen årligen.

5. Plan för kommunikation och implementering

Information och uppföljning om rutinen ges till koncernledningen årligen i samband med återrapportering av [handlingsplanen inför att barnkonventionen ska bli lag](#). Det ges även information och stöd till förvaltningsledningarna om rutinen för spridande till verksamheter och avdelningar. Det finns mer information, exempel och stöd att hämta från barnrättssidorna i samverkanswebben. Ett APT-material kommer också att erbjudas till chefer för att underlätta implementering och information. Relevanta funktioner informeras om rutinen vid fastställande genom nyheter via kanaler på Plexus.

6. Dokumentinformation

Representanter för Region Gävleborgs förvaltningar har deltagit i upprättande av rutinen. Granskare är förvaltningschefer, interkontrollavdelningen samt jurist.

7. Referenser

Dokumentnamn	Plats
Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter	Riksdagen
Handlingsplan inför lag om Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter 2020. Region Gävleborg	Region Gävleborg
Rutin riskanalys	Region Gävleborg
Mall Prövning av barnets bästa, Region Gävleborg	Region Gävleborg, Samverkanswebben
Samverkanswebbens barnrättssidor.	Region Gävleborg, Samverkanswebben
Barnkonventionen- konventionstexten	Barnombudsmannen
Barnombudsmannen om barnkonventionen	Barnombudsmannen